77. Sävsjö (f. d. Norra Ljunga sn). Sävsjö Västergård.

Pl. 57, 58.

Litteratur: B 1046, L 1239. Ransakningarna 1667 och 1690; J. Peringskiöld: Monumenta 8 bl. 23; N. R. Brocman: Sagan om Ingwar Widtfarne (1762) s. 175; S. Rogberg och E. Ruda: Historisk beskrifning om Småland (1770) s. 677, 688; B. A. Ennes: F m 61 (hs i KB), brev till J. G. Liljegren den $^{3}/_{12}$ 1830 (ATA); J. H. Wallman: Topographica Smolandiæ (hs i Linköpings Stifts- och landsbibl.) s. 206; J. G. Liljegren: Runlära (1832) s. 109; J. Forsander: Anteckningar rörande Småland (hs i Växjö Stifts- och landsbibl.) 4; P. Wieselgren: Ny Smålands beskrifning 3 (1846) s. 243, 303; J. E. Lagergren: Handlingar om Småland, M 104: 14 (hs i KB) s. 101; C. F. Nordensköld: Jönköpings läns minnesmärken (ATA) 15 Westra härad, uppteckнade år 1885, s. 18, tr. i NSmMedd 6 (1922) s. 13; A. Friberg: Anteckningar (NSmArk); O. v. Friesen i NSmMedd 6 (1922) s. 40, Nordisk kultur 6 (1933) s. 179, anteckningar (NSmArk); N. Gillgren: Fornminnesinventering 1935 (ATA); E. Hjärne: Rod och runor (1947) s. 105; S. B. F. Jansson: Skrivelse till Riksantikvarien den $^{30}/_{9}$ 1953 (ATA).

Äldre avbildningar: U. Christofferson: träsnitt i Peringskiölds Monumenta och B 1046; Wallman: teckning i aa s. 315; J. E. Lagergren: teckning den $^{24}/_{8}$ 1829 i aa avdelningen Concepter och anteckningar s. 73; Nordensköld: teckning 1885 i o.a. hs vid s. 18; E. Ihrfors: teckning i Smolandia sacra (ATA) 2 s. 348; P. Vistrand: teckning den $^{22}/_{8}$ 1900 (NSmArk och ATA); A. Friberg: foto 1903 (NSmArk), återgivet i NSmMedd 6 (1922) s. 40 och Nordisk Kultur 6 (1933) s. 180; O. Zachrisson: foto 1932 (ATA); Jansson: foto 1953 (ATA); G. Svanström: foto 1953 (ATA).

Stenen står i ett gravfält vid Sävsjö Västergård i den s.k. Sjöboåkern 200 m V om manbyggnaden, ca 65 m N om Sävsjön. I *Bautil* kallas socknen Sandsiö, vilket upprepas hos Brocman och föranlett utläggningar hos Ennes och andra om att stenen skall ha varit bortförd.

I *Ransakningarna* 1667 beskrives stenen och dess omgivning på följande sätt: »Item Wijdh Säfsiöby i WästerNorr Wijdh Siön dher, finnes en Plass, på hwilken stå otta Reesestenar, in qvadrato, ibland hwilka, en ibland dhem är längst och störst, på hwilken finness Några Streek ändalångs, och twert ifrån dhe Streek, qvad(!) Några små streek.» I detta gravfält ha i våra dagar noterats 48 fornlämningar utom runstenen, därav 4 högar, 14 jordblandade rösen, 1 röse, 6 stensättningar, 4 treuddar och 18 bautastenar samt dessutom en hög, som dock sannolikt härstammar från sen tid.

Stenen är 297 cm hög, 96 cm bred vid basen. De största runorna äro 20 cm höga. En hårnålsformad, ristad linje med bågen upptill bildar övre ramlinje för större delen av inskriften. Baslinje för runorna saknas. Slutet av inskriften har sin plats mellan ramlinjens båda skänklar.

Inskrift:

: urai : sati : stin : þonsi : eftiʀ : kuna : bruþur : sin :
1 5 10 15 20 25 30 35

han : uaʀ | tauþr : o : iklati
40 45 50

Rái setti stein þenna eptir Gunna, bróður sinn. Hann var dauðr á Englandi.

Vråe satte denna sten efter Gunne, sin broder. Han dog i England.

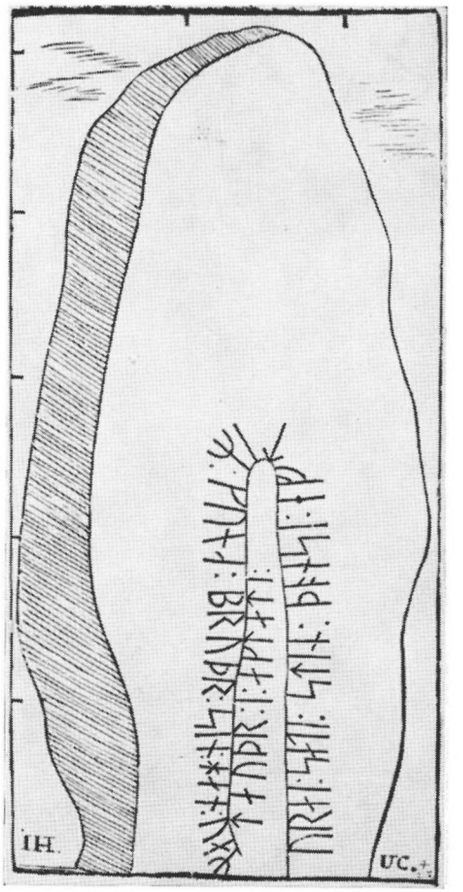

Fig. 40. Sm 77. Sävsjö. Sävsjö Västergård. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 1046).

Till läsningen: Inskriften är tydlig och avvikelserna mellan de skilda läsningarna äro få. 14 **o** har liksom 47 **o** formen ᚬ. Runan 18 **e** är stungen. Runan 48 **i** är ej stungen, ej heller 49 **k**. *Bautil* har 47 **i** och 48 **a**. Även Wallman och Nordensköld läsa 47 **i**.

Angående namnet **urai**, rsv. *Vrai* se Sm 76, angående *Gunni* se Sm 39. Det förekommer även på Sm 51.

Inskriften hör till de äldre, såsom framgår av stavningen 13–17 **þonsi** och 47 **o** och slingans uppläggning. Den förefaller vara ungefär samtidig med Sm 52 och tillhöra 1000-talets första decennier (jfr O. v. Friesen i *NSmMedd* 6, 1922, s. 42). Vråe, som rest denna sten över sin broder Gunne, har fått sin egen minnessten i Komstad, Sm 76, rest av dottern Tova, med en inskrift, som meddelar, att han varit Håkon jarls stallare. Angående de historiska sammanhang, i vilka Komstad- och Sävsjöstenarnas Vråe sannolikt hör hemma, se Sm 76.

78. Sävsjö (f. d. Vallsjö sn). Uppåkra.

Pl. 60.

Litteratur: L 1238. Ransakningarna 1690; M. Hesslén i Liljegrens Fullständig Bautil (ATA) 4; B. A. Ennes: F m 61 (hs i KB); P. Wieselgren: Ny Smålands beskrifning 3 (1846) s. 248; J. E. Lagergren: Handlingar om Småland, M 104: 14 (hs i KB) s. 179; C. F. Nordensköld: Jönköpings läns minnesmärken (ATA) 15 Westra härad, upptecknade år 1885, s. 46, tr. i NSmMedd 6 (1922) s. 28; A. Friberg: Undersökningsprotokoll den $^{29}/_{6}$ 1905 (NSmArk); O. v. Friesen: Anteckningar (NSm Ark), jfr NSmMedd 6 (1922) s. 28 not; C. Claeson: Fornminnesinventering 1933 (ATA).

Äldre avbildningar: P. Vistrand: teckning den $^{29}/_{7}$ 1881 (ATA och NSmArk); Nordensköld: teckning 1885 i o.a. hs s. 46; Friberg: foto den $^{29}/_{6}$ 1905 (NSmArk); v. Friesen: foto den $^{30}/_{7}$ 1917 (NSmArk); O. Zachrisson: foto 1932 (ATA); Claeson: fotos 1933 (ATA).

Stenen står i en sankmark på Uppåkras ägor, i den s.k. Källstorpa hage, ca 300 m SÖ om manbyggnaden.

I *Ransakningarna* 1690 omnämnes den helt kortfattat: »Wed Upåkra står en Runsteen huaräst säges en Jätte wara begrafwen.» Av Hesslén (i Liljegrens *Fullständig Bautil*) kallas platsen »Södre Damm», av Vistrand »Damängen».

Nordensköld, som vill se ett samband mellan inskriftens andra namn **siba** och det närbelägna Sibbarp, skriver: »Uti en oländig mark i den s.k. källhagen, öster om Uppåkra herrgård, står med afslagen (för tillfället löst påsatt) topp en korstecknad runsten ... Under densamma säges en kopparkista vara gömd. Helt nära, der sannolikt fordom allmän gångstig gått förbi fram till kyrkan, är ett slåtterkärr, som här kallas Källhagskärr, i sin fortsättning i norr dam- och i söder Lundakärr. Damkärret, bottenlöst, lärer varit öppet vatten med planterad fisk, men har småningom igenvallats. En gård i närheten af runstenen i sydöster heter Sibbarp, som ursprungligen i Sten Stures tid låg endast 60 m. vester om Sibbestenen. Nämnde gård ($\frac{3}{4}$ hemman) skänktes af Sten Stures enka Christina Gyllenstjerna, som var egarinna till Eksjö Hofgård, till hennes nyckelpiga, hvarefter gården blef flyttad till dess nuvarande plats. Stenfotar af det gamla Sibbarp synes ännu.»

Stenen är 178 cm hög, 78 cm bred vid basen. Runorna äro 12 cm höga. Det inristade korset är 39 cm högt, 25 cm brett. Stenen har varit sönderslagen men blivit lagad. Runorna äro tydliga.

Inskrift:

ulafʀ : sati : stin : þansi : eftiʀ : siba : sun : sin
1 5 10 15 20 25 30

*Óláfr setti stein þenna eptir *Sibba, sun sinn.*

Olov satte denna sten efter Sibbe, sin son.

Till läsningen: Hst till 15 **a** har gått förlorad, när stenen slogs sönder. Bst synes på båda sidorna om brottet. Detta har även inkräktat något på hst i 23 **ʀ**. De äldre läsningarna av denna tydliga inskrift visa inga väsentliga avvikelser.

Namnet **ulafʀ** *Óláfr* är vanligt i rsv. liksom i följande fsv. språkskeden. Det förekommer även i Sm 114. I litterär tid hör det i hela Norden till de vanligaste namnen och har även lånats till England. — 24–27 **siba** är ack. av rsv. *Sibbi*. Se Sm 22. Det läses även på Sm 130.